

DAAN BOENS

MARC BOONE

Levensbeschrijving.

Op 4 juni 1893 werd te Oostende Daniël Felix Boens geboren als oudste van de drie kinderen van het echtpaar Carolus Ludovicus Boens, bakker en van Victorina Maria Vroome, dochter van een zeeman. Sinds 1929 woonde hij te Gent, hij trad er in 1932 met Hilda Reichardt in het huwelijk en overleed er ten gevolge van ziekte op 28 januari 1977.

Reeds op het atheneum van Oostende viel Daan Boens op als een knap leerling en een begaafd dichter, in zoverre zelfs dat zijn leraar Dr. René Verdeyen er voor zorgde dat in 1908 een eerste gedicht van Boens verscheen in «De Goedendag», een studententijdschrift. In 1909-11 volgden hierop sonnetten in «Nieuw Leven» en in «De Boomgaard».

Vanaf 1912 tot 1914 studeert hij filosofie en archeologie te Luik, terzelfdertijd volgt hij er een tekenles aan de Academie. Reeds in zijn jeugdijaren had zich zijn aanleg voor het schilderen gemanifesteerd. Henri Permeke (vader van Constant) was zijn eerste leermeester. Verder staat vast dat Daan Boens ook bij James Ensor en Leon Spilliaert ten rade was gegaan ; later, te Gent, ontwikkelde zich een vriendschap met Frits Van Den Berghe. Gedurende gans zijn leven heeft Daan Boens geschilderd, voornamelijk landschappen, stillelevens en zeegezichten, al heeft hij nooit tentoongesteld.

Op 4 augustus 1914 gaat Daan Boens onder de wapens. De vier jaren die hij aan het IJzerfront doorbrengt tekenen hem voor het leven, beïnvloeden rechtstreeks zijn poëtisch oeuvre en zijn belang voor het politiek en maatschappelijk engagement van de dichter achteraf. Een gasaanval te Ursel tijdens het geallieerd offensief in 1918 stelt abrupt een einde aan Boens' frontactiviteiten. Eens hersteld begint zijn openbaar leven. In 1920 belandt hij als stagiair op het ministerie van Justitie, waar andere auteurs als M. Roelants, J. Van Nijlen en W. Putman samen met hem tewerkgesteld waren. Daarnaast is Boens actief in de internationale pacifistische beweging, in Frankrijk onder impuls van de literator Henri Barbusse ontstaan en naar de titel van diens roman «Clarté» genaamd. De Vlaamse afdeling waarin naast Boens ook Van Ostaijen enige activiteit ontplooide gaf o.m. het tijdschrift «Opstanding» uit. Volledig in de lijn van deze pacifistische overtuiging lag ook het politiek engagement dat Boens in deze jaren ten toon spreidde, door te militeren in de socialistische partij. In 1921 wordt hij verkozen tot provincieraadslid, in 1925 maakt hij zijn intrede in de Kamer waar hij verslaggever wordt voor de begroting van Binnenlandse Zaken en waar hij — typerend genoeg — een wetsvoorstel indient tot verkorting van de legerdienst. Het voorstel werd verworpen. Nog in 1925 staat hij samen met Jozef Coole (senator voor Kortrijk) en Achiël Van Acker (voor Brugge) als secretaris aan de wieg van het «actiecomité voor West-Vlaanderen». In 1926 wordt hij in Oostende tot gemeenteraadslid verkozen. Verder ontplooide Boens, parallel met zijn politieke loopbaan, heel wat activiteiten in de socio-kulturele sektor : in de jaren 1923-25 was hij aldus gewestelijk secretaris van «Arbeidsopvoeding» en te Gent zetelde hij in de Raden van Beheer van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten en van het Museum voor Schone Kunsten en in de Commissies van het Oudheidkundig Museum en voor Monumenten en Stedebouw.

In 1929 verliest de socialistische partij de verkiezingen. Boens verliest zijn zetel, verlaat ontgoocheld de politieke scène en gaat in Gent wonen. Hij publiceert nu ook opnieuw meer poëtisch werk, dat conform de tijdsgeest, nauw aanleunt bij het humanitairistisch expressionisme, het is het poëtisch natrillen van zijn socialistisch en pacifistisch engagement. Wat de poetica betreft volgt nu een periode van negen jaar stilzwijgen. Wanneer Boens

in 1939 poëzie laat verschijnen blijkt dat hij geëvolueerd is naar een individualistischer standpunt, al blijft hij humanist. Critici noemen hem van danaf een «aristocratisch humanist» die voortaan de «eeuwig-menselijke» temata van de poëzie bezingt.

Ondertussen had Boens zich ook aan het toneel gewaagd, en schreef hij twee massaspelen, met sukses bekroonde ondernemingen. Gedurende de jaren '30 liet Boens zich evenwel vooral op journalistiek en economisch vlak gelden. Zijn medewerking aan het dagblad «Vooruit» dateerde al van 1920, hij wordt nu tevens redacteur en redactiesecretaris en beheerder van de S.M. «Het Licht» dewelke het blad uitgaf.

In 1935 was hij medeoprichter van de Gentse zender Radio Vlaanderen, tot 1940 bleef hij er beheerder van. In 1927 werd hij voorzitter van een textielmaatschappij in Roeselare, wat hij bleef tot in 1945. De tweede wereldoorlog plaatste een punt achter Boens' journalistieke activiteiten, tot 1952 was hij makelaar in onroerende goederen en publiciteitsagent, daarna bibliothecaris en adviseur ditmaal van de Centrale der Liberale Vakbonden. Gans deze periode (vanaf de jaren '30) wordt tevens door drukke literaire werkzaamheden gekenmerkt: niet alleen publiceert Boens dan zijn rijpste poëzie, in 1938 richt hij samen met Johan Daisne, Marcel Deruelle, Adolf Herckenrath, Paul Rogghé en Jos Vermeulen de «Vereniging van Oostvlaamse Letterkundigen» (V.O.L.) «Pan» op die het gelijknamig tijdschrift uitgeeft. Al vlug beperkt de vereniging zich tot het uitgeven van «Pan» zodat in 1954 Boens samen met o.a. Johan Daisne, prof. De Keyser en Gaston Martens de V.O.L. (her-)opricht, een pluralistische vereniging naast de Vereniging van Katholieke Oostvlaamse Schrijvers en naast «Pan».

In 1955 wordt Boens de «Leie- en Scheldeprijs» van de V.O.L. toegekend, in 1968 volgt de Letterkundige Prijs van de Stad Gent. Ondertussen verschijnen ter gelegenheid van de 75e en 80e verjaardag van Boens heruitgaven van bundels, bloemlezingen of «Boens-nummers» van «Pan» en de «Cahiers van de Vereniging van Westvlaamse Schrijvers».

In 1978, een jaar na zijn dood verschijnt een literaire monografie over Boens in opdracht van de Provincie Oost-Vlaanderen.

Werk van Daan Boens.

Daan F. Boens debuteerde in 1914 met de bundel «In witte gewaden», waaruit hij achteraf — tekenend voor het nog onrijpe karakter ervan — in bloemlezingen slechts het eerste gedicht zal behouden. De logische evolutie die hier diende op te volgen en die we ten dele terugvinden in het latere werk wordt nog datzelfde jaar brutaal onderbroken door de eerste wereldoorlog. Boens dicht voort, ook in de frontlijn. In 1917 laat de latere professor Paul De Keyser van hem een bundel sonnetten verschijnen in het interneringskamp te Harderwijk (Nederland) waar laatstgenoemde toen verbleef. Titel : «Van glorie en lijden», ondertitel : «Sonnetten uit de loopgraven aan de IJzer». In 1918 volgt de tweede oorlogsbundel : «Mensen in de grachten» en in 1920 de derde en laatste bundel met de oorlog als thema : «De verrijzenis», ondertitel : «werk gedegen in de loopgraven aan den IJzer 1917-1918». Met deze bundels schaart Boens zich aan de zijde van August Van Cauwelaert en Fritz Francken, onze enige andere oorlogsdichters. Doorheen deze bundels evolueert Boens van een waarnemer die bekommerd om de waarheid en vervuld van afgrijzen een getrouw, zij het in poëtische taal gegoten, beeld van de oorlog wil schetsen, naar een revolterend dichter die zijn «opstand tegen bloed en haat» wil uitschreeuwen.

In 1928 verschijnt «De schone reis», waarin Boens onverbidde-lijk de lijn uit de verrijzenis doortrekt : rijm en metrum vervagen en maken plaats voor een psalmisch vers in de lijn van Achilles Mussche (daarnaast is ook een sterke invloed van de Amerikaanse dichter Walt Whitman naspeurbaar). Inhoudelijk heeft hij zich volledig tot het expressionistisch humanitarisme gekeerd. Dit laatste geldt eveneens voor de bundel «De late passagier» waarin evenwel een terugkeer naar de rijmende strofe, zelfs tot het sonnet valt vast te stellen. Echter ook inhoudelijk staat Boens voor een keerpunt : wanneer hij na een stilte van negen jaar opnieuw poëzie publiceert blijkt hij geëvolueerd van humanitarisme naar het algemeen humane, dat terzelfdertijd ruimte laat voor zijn individualisme wat het expressionisme hem onvoldoende geboden had. Op te merken valt dat de laatste expressionistische bundel chronologisch samenvalt met het ontgoochelend einde van zijn politieke loopbaan in 1929 : het geloof en het

idealisme dat Daan Boens uit de loopgrachten aan de IJzer had meegebracht was kennelijk geknakt.

Ondertussen verscheen in 1931 het toneelstuk «De man die zijn vrouw verkocht, treurig spel van zelfontvluchting in drie bedrijven», de creatie ervan vond plaats in de Brusselse K.V.S. op 25 maart 1931, nog hetzelfde jaar kwam een operabewerking klaar (muziek van Willem Pelemans) die echter nooit werd opgevoerd. Nog in 1931 schreef Boens het massaspel «Koning Arbeid» (creatie in Vooruit in een regie van Michel van Vlaenderen) en in 1937 werd in Kortrijk op een socialistische sporenviering het massaspel «1302» van Boens ten tonele gevoerd.

In 1939, na negen jaar, komt de bundel «Klaarten» van de pers. In zijn inleiding gewaagt Johan Daisne van een «hergeboorte»: Boens heeft volgens hem «het domein van de erotische lyriek waartoe zijn verfijnde natuur hem heeft aangewezen» ontdekt en beweegt er zich met «subtiële levenswijsheid en soms verbluffend psychologisch doorzicht». Ook van vormelijk standpunt uit is de bundel «Klaarten» een keerpunt: meestal zijn het korte gedichten van 2 of 3 strofen, het sonnet wordt opnieuw veelvuldig aangewend en de eerste kwatrijnen, de dichtvorm bij uitstek die Boens in later werk tot de zijne zal maken, duiken op. In de loop van hetzelfde jaar verschijnt nog «Het rijk van de mens», in 1941 «Het paard van Don Quijote»: qua inhoud bewandelt Daan Boens verder het ingeslagen pad, wat de vorm betreft verliest het sonnet veld ten voordele van het kwatrijn. «Het leven van een man in twintig kwatrijnen» (1942), bezegelt deze evolutie, die echter niet definitief blijkt: in «Opdracht aan het leven» en «De veroveraar» (beiden uit 1943) valt een terugkeer naar het sonnet vast te stellen. In 1946 verschijnt «Het hart der wereld klopt» een bloemlezing die de periode 1943-1946 omspant. Wanneer in 1953 Boens 60 jaar wordt verschijnt ter gelegenheid daarvan «Aan het leven» dat gedichten uit zowat alle vorige bundels bevat, al dan niet bewerkt of gereduceerd tot een kwatrijn, alsmede een aantal balladen, als verjaardagsattentie aan vrienden opgedragen. De bundel «Nocturnen» in 1955 met de Leie- en Scheldeprijs van de V.O.L. bekroond, streeft nog meer soberheid na, de themata blijven dezelfde, alleen zijn ze sterker doorvoeld, uitgepuurd; net als de vorm: soberheid en zeggingskracht primeren steeds meer. In 1961 bereikt Boens een

eerste hoogtepunt in «Van aanschijn tot aanschijn»: soberheid wordt er gekoppeld aan verinnerlijking (typisch is dat het woord eenzaamheid vaker terugkeert), de kritiek heeft het over «fluisterpoëzie». In «Vensters op mijn ziel» (1965) wordt deze lijn doorgetrokken. Dat de doodsgedachte uiteindelijk en voorgoed stilaan op de voorgrond treedt lijkt dan ook logisch. «Lagune» een bundel uit 1971 bundelt herinneringen aan Venetië en de Noordzee in zowel kwatrijnen als sonnetten. Boens staat nu zowat aan het toppunt (en het eindpunt?) van zijn poëtisch kunnen, wat o.m. blijkt uit «Marmer» (1971) een bundel kwatrijnen, met alle andere opgenomen in «Kwatrijnen integraal» (1973).

Daan Boens, een dichter die dichter werd temidden de gruwelijke slachtpartij van 1914-1918 blijft een typevoorbeeld van de overlevenden van een geslachtofferde generatie: zowel in zijn directere, onmiddellijke reactie (zijn sociaal-democratische en pacifistische idealen) als in zijn verder leven, dat constant gekenmerkt wordt door een zoeken naar wat geluk. Persoonlijk én collectief geluk, wat in een na Wereldoorlog I losgeslagen wereld zowat het enig houvast blijkt te zijn, echter steeds getemperd door het besef dat alles vergankelijk blijft en onderworpen aan het menselijk tekort.

BIBLIOGRAFIE

Werk van Daan Boens

GEDICHTEN

In witte gewaden, Gent, Drukkerij Plantijn, 1914, 96 blz.

Van glorie en lijden, Sonnetten uit de loopgraven aan den IJzer, Kamp van Harderwijk, Drukkerij van de werkschool, 1917, 127 blz.

Menschen in de grachten, Werk gedegen in de loopgraven, De Panne, Juul Filliaert, 1918, 99 blz.

De verrijzenis, Werk gedegen in de loopgraven aan den IJzer 1917-1918, Antwerpen, L. Opdebeek, 1920, 96 blz.

De schoone reis, Antwerpen, De Sikkel, 1928, 66 blz.

De late passagier, Antwerpen, De Sikkel en Santpoort, C.A. Mees z.j. (1929), 67 blz.

Veertien-dertig, Het boek van mijn geslacht. Keur van nieuwe en vroegere gedichten, Antwerpen, De Sikkel, 1930, 120 blz.

Klaarten, ingeleid door Dr. Johan Daisne, Brussel, *Onze Tijd*, 1939, 112 blz.

Het rijk van den mensch, Brussel, *Onze Tijd*, 1939, 70 blz.

Het paard van Don Quijote, Brussel, *Onze Tijd*, 1941, 68 blz.

Het leven van een man in twintig kwatrijnen, Mechelen, *De Bladen voor de Poëzie*, 1942, VI, nr. 1, 13 blz.

Opdracht aan het leven, Brussel, A. Manteau, 1943, 70 blz.

De veroveraar, Brussel, *De Bladen voor de Poëzie*, 1943, VII, nr. 7, 14 blz.

Het hart der wereld klopt, Hoogstraten, Moderne Uitgeverij De Spiegel, 1946, jrg. 2, nr. 12, 19 blz.

Aan het leven, 1908-1953, Een keur uit vroeger verschenen en onuitgegeven gedichten, Brussel-Amsterdam, Elsevier, 1953, 93 blz.

Nocturnen, Gent, Daphne-uitgaven, 1955, 14 blz.

Van aanschijn tot aanschijn, Drongen, Colibrant, 1961, 71 blz.

Gedichten, Eigen bloemlezing in de reeks Poëtisch Erfdeel der Nederlanden, nr. 15, Hasselt, Heideland, 1963, 76 blz.

Vensters op mijn ziel, Drongen, Colibrant, 1965, 43 blz.

Lof van het kwatrijn, ingeleid door Johan Daisne, Gent, Pan, 1967, 18 blz.

Lagune, Deurle, Colibrant, 1971, 56 blz.

Marmer, Gent, Pan, 1971, 18 blz.

Kwatrijnen integraal, Gent, Yang-poëzriereeks, 1973, 79 blz.

TONEEL

De man die zijn vrouw verkocht, Treurig spel van zelfontvluchting in drie bedrijven, Brussel-Maastricht, A.A.M. Stols, 1931, 49 blz.

ESSAY

Les marins, Bruxelles, L'Eglantine, z.j. (1931), 32 blz.

Werk over Daan Boens

K. ELEBAERS, *Vlaamse Letteren aan den IJzer*, in *Dietsche Warande en Belfort*, 1919, jrg. 19, blz. 64-91.

A. VAN CAUWELAERT, *Zangers van het recht*, in *Vlaamse Arbeid*, 1920, blz. 141-142.

M. SABBE, *Vlaamsche oorlogsliteratuur*, in *Onze Helden*, Brussel, 1922, blz. 282-285.

K. VAN DE WOESTIJNE, *Literatuur en Politiek*, 1925, opgenomen in *Verzameld werk VI*, Bussum, 1950, blz. 558-564.

A. DEMEDTS, *De Vlaamse poëzie sinds 1918*, I, 1945, blz. 110-111.

R. VAN DE MOORTELE, *Bij D.B. naar aanleiding van zijn 50ste verjaardag*, in *Nieuw Vlaanderen*, jrg. 9, nr. 30.

J. DAISNE, *Over poëzie, het leven en D.B.*, inleiding tot «Klaarten», 1939, gedeeltelijk overgenomen in *Pan*, 1963, jrg. 10, nr. 3 en in *Onderzoek*, 1943, blz. 6-8 ; *Bij wijze van inleiding*, in *Lof van het kwatrijn*, 1967.

L. UYTENDAELE, *Bij een hulding. De dichter D.B.*, in *De Periscoop*, 1953, jrg. 3, nr. 8.

G. BRUGGEN, *Daan Boens 70*, in *Pan*, 1963, jrg. 10, nr. 3.

M. VAN VLAENDEREN, *Daan Boens Toneelauteur*, in *Pan*, 1963, jrg. 10, nr. 3.

J.L. DE BELDER, *Huldetoespraak, Daan Boens 70*, in *Mededelingen van de V.O.L.*, juni 1964 ; gedeeltelijk overgenomen in *Pan*, 1973, jrg. 20, nr. 2, onder de titel *Daan Boens, dichter van het onbestemde*.

P. DE WISPELAERE, *Daan Boens*, in *Moderne Encyclopedie der wereldliteratuur*, deel 1, 1963, blz. 478.

J. VERCAMMEN, *Daan Boens*, in *Oostvlaamse literaire Monografieën, deel II, Cultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen, bijdragen, nieuwe reeks, nr. 8*, Gent, 1978, blz. 137-168.